

судовий контроль. Тобто, скарга особи до суду повинна розглядатися тільки у разі відмови прокурора її задовольнити, або розглянути, або у випадках коли прокурор вже перевірів таку справу й не знайшов підстав для відміни рішення органів досудового слідства.

Саме така система захисту прав особистості у кримінальному судочинстві буде відповідати сучасним реаліям і не дублювати повноваження прокурора й суда.

Використана література:

1. Беднарська В.М. Щодо деяких аспектів діяльності суду на досудовому слідстві. // Вісник ЛДУВС імені Е.О.Дідоренка. -№3 - 2009.- С.95-102

2. Давіденко С.В. Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування. - Автор. Дис...канд.юрид. наук. - Харків, 2007. - С. 8. - 20 с.

3. Маркуш М.А. Принцип змагальності в кримінальному процесі України: Монографія. - Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. - 207с.

4. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / Колектив авторів. За заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І.Борисова. - Х.: Вид-во Кроссрууд, 2008. - 364 с.

5. Шило О.Г. Проблеми забезпечення потерпілому доступу до правосуддя на досудових стадіях кримінального процесу // Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / Колектив авторів. За заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І.Борисова. - Х.: Вид-во Кроссрууд, 2008. - С. 170-184.

УДК 343.415+342.342.849.3 (477)
Т. Стурова

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
САНКЦІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ
СТАТТЕЮ 159¹ КК УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано зміст кримінально-правових санкцій, передбачених у ч. 1 та ч. 2 ст. 159¹ КК України, та сформульовано пропозиції щодо їх вдосконалення.

Ключові слова: *вибори, вид і розмір покарання, фінансування виборчої кампанії, санкція кримінально-правової норми.*

В статье проанализировано содержание криминально-правовых санкций, предусмотренных в ч. 1 и ч. 2 ст. 159¹ КК Украины, и сформулированы предложения относительно их совершенствования.

Ключевые слова: *выборы, вид и размер наказания, финансирование избирательной кампании, санкция уголовно-правовой нормы.*

In the article maintenance is analysed criminally legal approvals, foreseen in ch. 1 and ch. 2 st. 159¹ criminal code of Ukraine, and suggestions are formulated in relation to their perfection.

Key words: *election, species and measurement chastisement, financing electoral campaign, sanction criminal-law norm.*

Трансформація суспільно-політичного ладу України в напрямі побудови демократичної та правової держави передбачає використання виборів для формування органів державної влади й місцевого самоврядування. У зв'язку із цим особливого значення набуває реалізація громадянами своїх конституційних прав обирати й бути обраними до цих органів. Саме тому формування ефективного правового механізму захисту виборчих правовідносин, у тому числі й кримінально-правовими засобами, є вкрай актуальним.

Проблемами кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти виборчих прав громадян приділялася увага в роботах таких вчених, як С.Я. Лихова, П.П. Андрушко, М.О. Мягков, Л.Д. Медіна, В.П. Тихий, С.Р. Тагієв, І.В. Дробуш та інших. Проте наукового обґрунтування видів та розмір покарання за порушення порядку фінансування виборчої кампанії, кандидата (блоку) у спеціальній літературі не здійснювалося.

Метою цієї статті є аналіз змісту санкцій, передбачених у ч. 1 та ч. 2 ст. 159¹ КК України, та формулювання на цій підставі пропозицій щодо їх вдосконалення.

Види та розмір покарання за порушення порядку фінансування виборчої кампанії, кандидата (блоку) є, на наш погляд, яскравим прикладом неналежного узгодження санкцій за злочини, котрі за багатьма ознаками однорідні. Аналіз чинного кримінального законодавства дозволяє виокремити низку дискусійних питань із цього приводу.

У ст. 159¹ КК України встановлена відповідальність за два окремих самостійних склади злочину, сформульованих у її першій та другій частинах: 1) надання фінансової (матеріальної) підтримки у великому розмірі для здійснення виборчої кампанії кандидату, політичній партії (блоку), з порушенням встановленого законом порядку, шляхом передачі грошових коштів або матеріальних цінностей на безоплатній основі чи за необґрунтовано заниженими розцінками, виготовлення або поширення агітаційних матеріалів, не оплачених з виборчого фонду чи оплачених з виборчого фонду за необґрунтовано

заниженими розцінками, або оплати виготовлення чи поширення таких матеріалів (ч. 1 ст. 159¹); 2) умисне використання у великому розмірі фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку) кандидатом, його уповноваженим представником, довіреною особою кандидата чи уповноваженою особою з порушенням встановленого законом порядку (ч. 2 ст. 159¹).

У санкціях ч. 1 ст. 159¹ та ч. 2 159¹ КК України встановлені такі альтернативні види основних покарань, як штраф від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виправні роботи на строк до двох років, обмеження або позбавлення волі на той саме строк.

Про доцільність більш широкого застосування штрафу як одного з видів покарань, альтернативних позбавленню волі, особливо за злочини проти власності, зазначали багато вчених [1, с. 63–64; 2, с. 9; 3, с. 29–30; 4 с. 115]. Цілком слушною видається думка О.П. Гороха про те, що штрафу й виправним роботам притаманний високий каральний потенціал. Варто враховувати те, що засуджений залишається на волі, не втрачає соціально корисних зв'язків і, перебуваючи під контролем правоохоронних органів і трудового колективу, зазнає профілактичного та виправного впливу [5, с. 35].

Слід відзначити, що покарання у виді штрафу за порушення порядку фінансування виборчої кампанії, кандидата (блоку) (ч. 1 та ч. 2 ст. 159¹ КК України) не скоординовано із санкціями норм, що встановлюють відповідальність за вчинення суміжних злочинів, зокрема перешкоджанням здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (ч. 1 ст. 157 КК України). Названі злочини мають майже тотожні видовий та основний безпосередній об'єкти, а також форму вини. Указані ознаки складу злочину, на наш погляд, визначають рівнозначність ступеню суспільної небезпеки цих діянь, який обґрунтовується тим, що вони ставлять під загрозу основоположні принципи демократії, оскільки перешкоджають реалізації права волевиявлення громадян щодо вирішення важливіших державних та суспільних питань, які виносяться на загальнодержавні чи місцеві вибори та референдуми. У санкції ч. 1 ст. 157 КК України встановлено основні покарання у виді штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а також обмеження або позбавлення волі на строк до двох років.

Хотілося б звернути увагу, що за злочини, аналогічні тим, відповідальність за які встановлена в ч. 1 та ч. 2 ст. 159¹ КК України, КК РФ передбачає значно більший розмір покарання у виді штрафу. Так, відповідно до ч. 1 статті 141¹ КК РФ порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, виборчого об'єднання, виборчого блоку, діяльності ініціативної групи по проведенню референдуму, іншої групи учасників референдуму караються штрафом у розмірі від п'ятисот до семисот мінімальних розмірів оплати праці. Частиною 2 статті 141¹ КК РФ використання у великих розмірах фінансової (матеріальною) підтримки для проведення виборчої кампанії кандидата караються штрафом у розмірі від семисот до однієї тисячі мінімальних розмірів оплати праці.

Таким чином, порівняння санкцій ч. 1 та 2 ст. 159¹ та ч. 1 ст. 157 КК України дозволяє зробити висновок, що за вчинення злочину, передбаченого останньою нормою, розмір покарання у виді штрафу значно вище, ніж ті, що можуть бути призначені за скоєння злочинів, відповідальність за які встановлено в ч. 1 та ч. 2 ст. 159¹ КК України. Крім того, встановлені законодавцем у цих нормах розміри штрафу, на наш погляд, не є суттєвими для суб'єктів злочинів, передбачених ч. 1 або ч. 2 ст. 159¹ КК України, адже в переважній більшості такі особи є фінансово спроможними.

Ефективність виправних робіт досить часто підкреслюється фахівцями, адже цей вид покарання поєднує в собі визначений набір каральних елементів зі звичайними заходами виховного впливу, що не послабляє і не рве соціально корисні зв'язки засудженого [6, с. 88]. Як слушно зауважує С.І. Дементьев, виправні роботи є гуманною та разом з тим ефективною мірою покарання, оскільки вони дають менше рецидиву, ніж штраф [2, с. 8–9]. Разом з тим істотним недоліком є законодавча заборона застосувати виправні роботи до значної частини населення (ч. 2 ст. 57 КК України) [4, с. 117–118].

Обмеження волі як вид покарання є суттєвим кроком до гуманізації кримінального законодавства, а також свідчить про спробу віднайти ефективну альтернативу покаранню у виді позбавлення волі. Однак не можна не погодитись з думкою Ю.В. Філея про те, що говорити про ефективність цього виду покарання ще зарано, оскільки майже відсутній досвід його застосування в умовах сьогодення [4, с. 119].

Щодо позбавлення волі як виду покарання за порушення порядку фінансування виборчої кампанії, кандидата (блоку) хотілося б зазначити таке. По-перше, сьогодні як науковці, так і практичні працівники

дійшли єдиного висновку, що позбавлення волі як покарання з підвищеним каральним ефектом має й багато негативних наслідків: труднощі в соціальній адаптації після звільнення, розрив сімейних зв'язків, найвищий відсоток рецидиву тощо. По-друге, особливо малоефективним є покарання з малими термінами позбавлення волі (до трьох років), оскільки злочинець за цей час не отримує достатніх стимулів і можливостей усвідомити протиправність своєї поведінки, а перспектива позбавитися волі в майбутньому його більше не лякає.

Ураховуючи вищевикладене, слід погодитися з науковцями в тому, що позбавлення волі повинно бути крайнім засобом впливу [7, с. 153] і застосовуватися лише в тих випадках, коли жодна інша реакція на злочин неможлива [2, с. 7]. З таких позицій, до речі, виходить й судова практика. Так, у п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України №7 від 24.10.2003 "Про практику призначення судами кримінального покарання" зазначено, що коли санкція закону, за яким особу визнано винною, нарівні з позбавленням волі на певний строк передбачає більш м'які види покарання, при постановленні вироку потрібно обговорювати питання про призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. У разі обрання покарання у виді позбавлення волі це рішення повинно бути вмотивовано у вироку [8].

На наш погляд, недоліком законодавчої конструкції обох частин ст. 159¹ КК України, також є й те, що в санкціях цих норм не передбачено такий вид покарання, як громадські роботи.

На доцільність більш широкого застосування покарання у виді громадських роботи за певні злочини, зокрема проти власності, проти правосуддя, у сфері господарської діяльності звертають увагу В.Т. Маляренко, Ю.В. Філей, Г.Є. Болдарь та інші вчені [4, с. 120, с. 134; 9, с. 166; 10, с. 66].

Вважаємо, що призначення цього виду покарання за порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку) буде більш ефективним, ніж штраф або виправні роботи. Така позиція базується на тому, що виконання різного роду громадських робіт (прибирання вулиць, парків, скверів, благоустрій населених пунктів, ремонт будинків, споруд, доріг або комунікацій, вантажно-розвантажувальні роботи тощо) сприятиме відчуттю засудженим суспільного осуду та негативного ставлення оточуючих до його вчинку, а отже сприятиме усвідомленій відповідальності за скоєний злочин з одного боку, а з іншого - гуманізації та індивідуалізації покарання. Про ефективність застосування цього виду покарання, до речі, свідчить й зарубіжний досвід.

Розмірковуючи над оптимальним розміром громадських робіт за порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку), ми виходимо із загальнотеоретичного підходу, запропонованого М.І. Хавронюком, згідно з яким якщо найбільш тяжким з основних покарань є позбавлення волі, то громадські роботи як альтернативне покарання повинні встановлюватись у розмірі до двохсот сорока годин [11, с. 265–266].

Викладене вище засвідчує складність проблеми оптимізації міри покарання за порушення порядку фінансування виборчої кампанії, кандидата (блоку), однак можна стверджувати, що санкції частин 1 та 2 ст. 159¹ КК України не відповідають принципу ідентичності покарання за злочини однакового ступеня суспільної небезпеки.

У зв'язку із цим пропонуємо передбачити в санкціях частин 1 та 2 ст. 159¹ КК України більш високий розмір штрафу, який скорегований із санкцією ч.1 ст. 157 КК України та відповідає зарубіжному досвіду покарання за аналогічні злочини, – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З метою економії кримінальної репресії, дотримуючись принципу гуманізму в кримінально-правовій політиці нашої держави, вважаємо за необхідне доповнити санкції частин 1 та 2 ст. 159¹ КК України таким видом покарання, як громадські роботи на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень вважаємо є вивчення проблем кваліфікації порушення порядку фінансування виборчої кампанії, кандидата (блоку) та відмежування від суміжних злочинів.

Використана література:

1. Цепляева Г. Можно ли назначить штраф в размере свыше одного миллиона рублей? / Г. Цепляева // Уголовное право. – 2005. – № 2. – С. 62–64.
2. Дементьев С.И. Построение уголовно-правовых санкций в виде лишения свободы / Дементьев С.И. – Ростов-на-Дону : Ростов. ун-т, 1986. – 160 с.
3. Коломоець Т.О. Штрафи за законодавством про адміністративні правопорушення України : [монографія] / Коломоець Т.О. – Запоріжжя : ВЕРЖЕ, 2000. – 241 с.
4. Філей Ю.В. Кримінально-правові санкції та їх застосування за злочини проти власності: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Філей Юрій Володимирович. – Запоріжжя, 2005. – 232 с.

5. Горох О.П. Покарання за злочини у сфері обігу наркотичних засобів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Горох Олексій Петрович. – К., 2007. – 299 с.

6. Осипов П.П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций: Аксиологический аспект / Осипов П.П. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. – 135 с.

7. Вартилицька І.А. Виправні роботи без позбавлення волі в Україні: теоретичні аспекти та практика застосування на сучасному етапі: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 1997. – 187 с.

8. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 жовтня 2003 року // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 6. – С. 14–20.

9. Болдарь Г.Є. Покарання за незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано / Г.Є. Болдарь // Правова держава. – Одеса: Астропринт, 2010. – Випуск № 12 – С. 162–167.

10. Болдарь Г.Є. Покарання за злочини у сфері банкрутства / Г.Є. Болдарь // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. – 2010. – Випуск № 2 – С. 61–66.

11. Хавронюк М.І. Категорії злочинів і санкції Особливої частини КК України: наукові дослідження та деякі висновки / М.І. Хавронюк // Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року; за ред. М.І. Мельника. – К.: А.С.К., 2001. – 304 с.

УДК 378.98.06:622.8 (045)

О.М. Новосельцева

**ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕНЬ КРИМІНАЛЬНИХ
СПРАВ ЩОДО ПОРУШЕНЬ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПІДЗЕМНИХ РОБІТ
У ВУГІЛЬНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ**

На підставі узагальнення положень, висунутих провідними вченими криміналістами щодо особливостей порушення кримінальних справ при злочинних порушеннях ПТБ у вугільній промисловості під час проведення підземних робіт, а також емпіричного матеріалу, автор висуває та обґрунтовує особливості порушення зазначеної категорії кримінальних справ.

Ключові слова: *особливості порушення кримінальної справи, стадія порушення кримінальної справи, попередня перевірка, спеціальне розслідування нещасного випадку, свовчасність порушення.*

На основани обобщения положений, выдвинутых ведущими учёными криминалистами относительно особенностей возбуждения уголовных дел при преступных нарушениях ПТБ в угольной промышленности